

درس ۲

روش مطالعه در جغرافیا

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

گروه آموزشی عصر

ASR_Group@outlook.com

[@ASRschool2](https://www.instagram.com/ASRschool2)

در درس گذشته دانستیم که در محیط جغرافیایی، اجزاء و عوامل محیطی در ارتباط با یکدیگر، عمل می‌کند؛ به همین دلیل جغرافی دانان با به کارگیری دید ترکیبی به مطالعه محیط می‌پردازند و به حل مسائل محیطی، اقدام می‌کنند؛ ابزارها و شیوه‌هایی که به جغرافیدانان کمک می‌کند تا بررسی‌های لازم را انجام داده و راه حل‌هایی مناسب پیشنهاد دهند.

خلاصه درس یکم

کجا؟
چه چیزی؟
چرا؟
چه موقع؟
چه کسانی؟
چطور؟

سوالات کلیدی در
جغرافیا

گردوغبار در شهر اهواز

گردوغبار در مناطق غربی ایران

سوالات کلیدی جغرافیا با توجه به دو تصویر در مورد ریزگردها

سؤال کجا، با رکن اساسی جغرافیا یعنی مکان وقوع پدیده ها سروکار دارد. این اتفاق در کجا رخ داده است؟ (جنوب و غرب کشور).

سؤال چه چیز، بر ماهیت هر پدیده یا مسئله، دلالت دارد؛ مثال: چه اتفاقی رخ داده است؟ (وجود ریزگردهای بیش از حد مجاز در هوا).

سؤال چرا، به علت وقوع پدیده می پردازد. چرا این پدیده به وجود آمده است؟ (تداوم خشکسالی در سال های اخیر).

سؤال چه موقع، بر روند زمانی موضوعات می پردازد. چه زمانی این پدیده، شدت می یابد؟ (فصل گرم سال).

سؤال چه کسی یا چه کسانی، انسان و روابط متقابل او را با محیط، مورد توجه قرار می دهد. چه کسانی یا کدام فعالیت ها و برنامه های انسانی در این پدیده اثر داشته است؟ (بی توجهی به تثبیت خاک).

www.my-dars.ir

سؤال چطور، به بررسی سیر تکوین و تحول پدیده می پردازد. زمینه های به وجودآورنده این پدیده چیست؟ (قطع درختان، از بین رفتن دریاچه ها، باتلاق ها، واحه ها و...)

به خبر داده شده توجه کنید و به سؤالات کلیدی جغرافیا پاسخ دهید.

توفان عصر یکشنبه بیست و هشتم تیرماه ۱۳۹۴

توفان در کن و سولقان تاکنون ۲۰ کشته بر جا گذاشته است. بر اثر این بارندگی و سیل، مقداری از کوه‌های سمت امامزاده داوود ریزش کرده است؛ تعدادی از درختان شکسته شده و به همراه مقداری سنگ، حرکت کرده و در مسیر پل کیگا قرار گرفته که تعدادی از شهروندان که در این مسیر قرار گرفته‌اند، جان خود را از دست داده‌اند. دوکارگر چینی شاغل در پل سنگان آزادراه تهران شمال هم بین کشته شدگان حادثه هستند.

کن و سولقان

توفان عصر یکشنبه ۲۸ تیرماه ۱۳۹۴ در کجا اتفاق افتاد؟

چه چیزی موجب شد تا ۲۰ نفر در کن و سولقان کشته شوند؟

چرا ۲۰ نفر در کن و سولقان کشته شدند؟

چه وقت در کن و سولقان توفان اتفاق افتاده است؟

چه کسانی در وقوع توفان کشته شدند؟

چگونه و یا چطور توفان و سیل در کن و سولقان رخ داد؟

بارندگی و سیل و ریزش کوه های سمت امام زاده داوود

وقوع توفان در کن و سولقان

عصر روز یکشنبه ۲۸ تیرماه ۱۳۹۴

شهروندانی که در مسیر پل کیگا قرار گرفته بودند و دوکارگر چینی در این حادثه کشته شدند.

بر اثر بارندگی و سیل، مقداری از کوه های سمت امامزاده داوود ریزش کرده، تعدادی از درختان شکسته شده و به همراه مقداری سنگ، حرکت کرده و در مسیر پل کیگا قرار گرفته و در این مسیر تعدادی از هم وطنان جان خود را از دست داده اند.

گروه آموزشی عصر

وقوع سیل و توفان در جاده سولقان

www.mjy-softs.ir

پسپوه پر وهش در جغرافيا

چه چیزی سبب شدتا
انسان نسبت به ناشناخته
ها آگاهی و شناخت
پیدا کند؟

حس کنجکاوی انسان در باره جهان و
زندگی و مسائل گوناگون آن سبب شده
است که انسان تلاش کند نسبت به
ناشناخته ها، آگاهی و شناخت پیدا کند.
امروزه برای پاسخ به حس کنجکاوی و
شناخت جهان، روش های علمی مختلفی
وجود دارد.

مراحل تحقیق
وپژوهش
در جغرافيا

- ۱- طرح سؤال و بیان مسئله
- ۲- تدوین فرضیه
- ۳- جمع آوری اطلاعات
- ۴- پردازش اطلاعات
- ۵- نتیجه گیری و ارائه
پیشنهادها

نکات مهم در مورد طرح سوال و بیان مسئله توسط پژوهشگر چیست؟

۱- پژوهشگر برای دست یابی به شناخت و آگاهی از مسئله ای که در ذهنش پدید آمده است، ابتدا باید مسئله خود را به صورت **واضح و روشن** بیان کند.

۲- بهتر است صورت مسئله به **شکل سؤالی**، نوشته، و از عبارات خبری یا جملات کلی و نامعلوم جلوگیری شود.

۳- در این مرحله، پژوهشگر از خود می پرسد انجام این پژوهش چه **اهمیتی** دارد؟

۴- نکته مورد توجه در این مرحله این است که پژوهشگر باید پژوهش دیگران را مورد بررسی قرار دهد؛ به عبارت دیگر، مطالعه **سابقه و پیشینه مسئله** و نتایج پژوهش دیگران، مورد نیاز پژوهشگر است. او با این کار نسبت به موضوع، اطلاعات بیشتری پیدا می کند و مهمتر از همه، پی می برد سؤالی که برایش پیش آمده **قبلا پاسخ داده شده است یا خیر**.

گام اول: طرح سؤال
و بیان مسئله

www.my-dars.ir مثال

عوامل مؤثر در افزایش جمعیت شهر X در دهه اخیر چیست؟

مثالی در مورد
طرح سوال و بیان
مسئله

زیرا فرضیه ها در هر پژوهش، **نقش راهنما** را دارد و به فعالیتهایی جهت **می دهد** که قرار است انجام شود.

پژوهشگر با توجه به مسئله خود، پیشنهادهای و خبرهای اولیه را در چارچوب مسئله پژوهش خود ارائه میکند.

چرا فرضیه سازی یکی از مراحل حساس پژوهش است؟

گام دوم:
تدوین فرضیه

به **میزان دانش**، **تجربیات** و **سوابق پژوهشی** در دسترس او بستگی دارد.

فرضیه های پژوهشگر به چه عواملی بستگی دارد؟

www.mمثالars.ir

- به نظر می رسد وجود زمینه های مناسب اشتغال، عامل افزایش جمعیت شهر X است.
- به نظر می رسد وجود خدمات آموزشی، درمانی و تفریحی، عامل افزایش جمعیت شهر X است.

مثالی در مورد
تدوین فرضیه

مهم ترین منابع اطلاعاتی جغرافی دان

الف) روش کتابخانه ای:

این روش در تمامی پژوهش های علمی، مورد استفاده قرار می گیرد. در برخی از آنها تمام تلاش پژوهشگر در کتابخانه صورت می گیرد و در برخی دیگر، بخشی از پژوهش در آنجا انجام می شود.

مثال

مثال

پژوهشگر به سالنامه آماری یک دهه مراجعه می کند و تغییرات جمعیتی شهر X را مورد مطالعه قرار می دهد. او با کمک عکس های هوایی و ماهواره ای، رشد فیزیکی شهر X را طی یک دهه بررسی می کند.

ب) روش میدانی:

پژوهشگر در این روش برای گردآوری اطلاعات ناگزیر است به محیط بیرون برود و با مراجعه به افراد یا محیط و برقراری ارتباط مستقیم با مکان مورد مطالعه به گردآوری اطلاعات پردازد. در واقع، او باید ابزار سنجش و اطلاعاتی خود را به میدان ببرد. پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده، از جمله ابزارهای گردآوری اطلاعات میدانی است.

www.mv-dars.ir

مثال: پژوهشگر با تعدادی از ساکنان یکی از محله های قدیمی شهر X مصاحبه می کند و ضمن توجه به تغییرات جمعیتی به بررسی علت های پنهان تغییرات هم می پردازد.

سالنامه آماری استان گلستان

۱۳۹۳

شماره لوح نشرده ماهی منیا
و رقم اثر از روشی های هوشمند

سالنامه آماری استان
گلستان در سال ۱۳۹۳

www.my-dars.ir

تصویر ماهواره ای میدان آزادی تهران

نقشه شهر قم

رایانه و نرم افزارهای
جغرافیایی

گروه آموزشی عصر

www.kimyadars.ir

عکس هوایی از شهریزد

پردازش
اطلاعات
چيست؟

پس از جمع آوری، استخراج و طبقه
بندی اطلاعات، مرحله پردازش یعنی
حذف اطلاعات غیر ضروری و حفظ
اطلاعات مرتبط با پژوهش و تجزیه و
تحلیل اطلاعات آغاز می شود.

مای درس

مثال

درصد تغییرات جمعیت و درصد شاغلان در یک دهه در شهر X با استفاده از روش‌های آماری مورد تجزیه
و تحلیل قرار می‌گیرد. www.my-dars.ir

گام پنجم: نتیجه گیری و ارائه پیشنهادها

نتیجه گیری و ارائه
پیشنهادات چگونه
توسط پژوهشگر
انجام می شود؟

در مرحله آخر، پژوهشگر با تجزیه و
تحلیل اطلاعات، **پاسخ مسئله پژوهش را**
می یابد. او ضمن ارائه دلایل علمی و
منطقی به تأیید یا رد فرضیه یا فرضیه
های خود می پردازد.

پژوهشگر **نباید دلسرد شود** و پژوهش
خود را بیهوده پندارد، زیرا این پژوهش
به کسانی که با این سؤال مواجه شده اند
پاسخ می دهد و از **طرح دوباره آن**
جلوگیری می کند.

در صورتی که
فرضیه یک
پژوهشگر رد شود
چرا نباید
دلسرد شود؟

مثال

www.mhy-dars.com مثال

بین تقاضای نیروی کار در شهر X و جذب جمعیت در آن، رابطه‌ای مستقیم وجود دارد.

آیا تاکنون موضوع جغرافیایی‌ای در اطراف شما بوده است که حس کنجکاوی شما را جلب کرده باشد؟ در جدول زیر، مسئله مورد نظر خود و موارد داده شده را تکمیل کنید.

نمونه

مراحل

چرا در ایران مشکل کم آبی وجود دارد؟

سؤال پژوهش

۱- توسعه بی رویه کشاورزی و صنعت نقش دارد-۲- عدم مدیریت و یا مدیریت غلط منابع آب توسط دولت نقش مهمی دارد-۳- افزایش جمعیت در نقاط مختلف کشور موثر است-۴- مردم آب را به شدت هدر می دهند-۴- کاهش بارندگی و افزایش خشک سالی و....

فرضیه پژوهش

جمع آوری اطلاعات از طریق روش کتابخانه ای و میدانی

جمع آوری اطلاعات

از میان فرضیه های پیشنهادی، عدم مدیریت آب توسط دولت انتخاب می شود چون نقش بیشتری در وقوع مشکل کم آبی در کشور دارد.

تجزیه و تحلیل

مشکل اصلی علت کم آبی در کشور به دلیل وجود مدیریت ناصحیح منابع آب کشور توسط دولت است.

نتیجه گیری و

مانند احداث سدهای زیاد و خشک کردن رودها و اجرای طرح های انتقال آب در کشور و عدم توجه به برنامه های آمایش سرزمین و دیگر عوامل، کشور را با مشکل کم آبی مواجه کرده است.

ارائه پیشنهادها

- ۱- سوالات کلیدی در جغرافیا را نام ببرید.
- ۲- سوالات چه چیز و چگونه بر چه چه موضوعاتی تاکید می کنند؟
- ۳- مراحل تحقیق و پژوهش را در جغرافیا به ترتیب نام ببرید.
- ۴- پژوهشگر در طرح سوال و بیان مسئله باید به چه نکاتی توجه نماید؟
- ۵- چرا فرضیه سازی در پژوهش اهمیت زیادی دارد؟
- ۶- روش های جمع آوری اطلاعات توسط جغرافی دان را نام ببرید.
- ۷- مهم ترین روش های میدانی را نام ببرید.
- ۸- پردازش اطلاعات چیست؟
- ۹- اهمیت فرضیه یا فرضیه های رد شده چیست؟

همیشه پیروز باشید
محسن یوسفی
۰۹۱۲۷۵۴۳۳۹۱

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

گروه آموزشی عصر

ASR_Group@outlook.com

@ASRschool2